

Rutinní zdravotnické statistiky - základní údaje o zdraví populace

Soustava zdravotnické statistiky

- K popisu a analýze zdravotní situace jsou nutné **informace....**
-

Oborové rutinní statistiky využívané při studiu zdravotního stavu populace

---

□ DEMOGRAFIE

□ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

□ ŽIVOTNÍ STYL

□ ZDRAVOTNICTVÍ

- RZS (rutinní zdravotnické statistiky)
- cílená výběrová šetření

Soustava zdravotnické statistiky

- Informace, které si opatřuje samo zdravotnictví – **rutinní zdravotnické statistiky**
  - Soubor **pravidelně a systematicky sbíraných dat** (záznamy, výkazy, hlášení...), po uspořádání a zpracování vypočteny **ukazatele**
-

Oblasti informací v rutinních zdravotnických statistikách:

- 1. Obyvatelstvo**
  - 2. Zdravotní stav**
  - 3. Zdravotnická zařízení**
  - 4. Pracovníci**
  - 5. Ekonomické údaje**
-

Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS)

- ❑ ÚZIS – při Ministerstvu zdravotnictví ČR
- ❑ SR - *Národní centrum zdravotnických informací* - www.nczisk.sk
- ❑ účelem a předmětem činnosti ÚZISu: řízení a koordinace plnění úkolů **Národního zdravotnického informačního systému (NZIS)**
  - NZIS – jednotný celostátní informační systém určený ke:
    - sběru a zpracování zdravotnických informací,
    - vedení národních zdravotních registrů a informačních systémů,
    - poskytování informací,
    - využití informací v rámci zdravotnického výzkumu,
    - podklad pro koncepci státní zdravotní politiky
  - **Cíl: vytvořit z rutinně sledovaných dat ucelený a účelně fungující systém** pro: účastníky LPP, řídicí a organizační činnost, výzkum
- ❑ UZIS – součástí státní statistické služby
- ❑ spolupráce s ČSÚ, WHO, OSN, EUROSTAT atd.
- ❑ **www.uzis.cz**

Národní zdravotní registry

- NR hospitalizovaných
  - NR rodiček
  - NR novorozenců
  - NR vrozených vad
  - NR potratů
  - Registr lékařů, zubních lékařů a farmaceutů
  - NR uživatelů lékařsky indikovaných substitučních látek
  - NR asistované reprodukce
  - Národní onkologický registr
  - NR cévní chirurgie (tepenné rekonstrukce)
  - Národní kardiochirurgický registr
  - NR kloubních náhrad
  - NR kardiovaskulárních intervencí
  - NR osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů
  - NR nemocí z povolání
-

Zdravotnická a demografická statistika

Další vybraní zpracovatelé dat:

Český statistický úřad www.czso.cz

→ demografické informace

Česká správa sociálního zabezpečení

www.cssz.cz

→ PN, invalidita

Zdravotní pojišťovny

Zdravotnická ročenka ČR (ÚZIS)

- ❑ **Ucelená informace o zdravotnictví v ČR**
  - ❑ NZIS, demograf. údaje ČSÚ
  - ❑ Data za oblast - demografie
    - zdravot. stavu obyvatel
    - sítě a činnosti ZZ
    - pracovníků a jejich vzdělávání
    - ekonom. ukazatele
    - mezinárodní srovnání, okresní přehledy
  - ❑ Textová, tabulková, grafická část
  - ❑ Ochrana osobních údajů
  - ❑ Od r. 1960, od 1991 v česko – angl. verzi
  - ❑ Elektronická verze
-

Zdravotnická statistika (ÚZIS)

- ediční řada monotematických publikací
  - např.: Zemřelí, Novotvary, Hospitalizovaní, Narození a zemřelí do 1 roku, Infekční nemoci, Potraty ad.
  - Každoročně
  - Elektronická forma
-

Soustava zdravotnické statistiky

Výhody rutinních statistik

- informační základna pro deskriptivní epidemiologii (popis rozložení nemoci – kdo, kde, kdy)
  - srovnání, hodnocení trendů (vývoj v čase)
  - východisko pro počáteční fázi výzkumu (formulace hypotéz)
  - všeobecně dostupný a relativně levný zdroj informací (zejména vzhledem k výběrovým šetřením)
-

Soustava zdravotnické statistiky

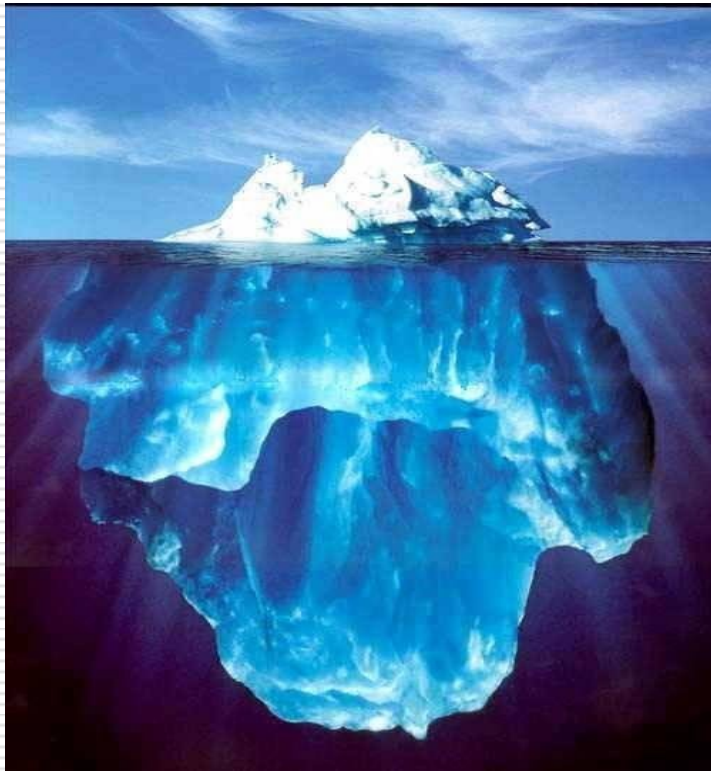

Nevýhody rutinních statistik

- ❑ neposkytují dostatečné informace o zdrav.stavu celé populace (fenomén ledovce) → žádoucí, aby údaje byly doplňovány o výstupy výběrových šetření
  - ❑ malá přesnost, neznámá správnost
  - ❑ nekompletnost dat (týká se údajů hlášených do registrů nemocí, statistika narození a úmrtí bývá úplná)
  - ❑ živelnost, nepropojenost
-

Fenomén ledovce

- Osoby, které navštíví zdravotnické zařízení.
-

- Nemocní, kteří nenavštíví ZZ.
  - Nemoc v latentní fázi.
  - Trvalé následky nemocí - zdravotní handicapy.
  - Osoby, jež nemoc nevnímají.
-

Zdraví

Jak hodnotíme zdraví populace?

a) údaje o zemřelých

b) údaje o nemocných

→ negativní vymezení

Def. WHO:

Zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody a **nejen** nepřítomnost nemoci.

Nemoc – snáze měřitelná než zdraví!!!

---

pro

Rutinní statistiky využívané hodnocení zdravotního stavu

Obyvatelstvo

A: Demografická statistika

Zdravotní stav

B: Statistiky nemocnosti

- Statistika nemocnosti spojená s pracovní neschopností
- Statistika nemocnosti hospitalizovaných
- Statistika povinně hlášených nemocí

C: Statistika zemřelých

- Statistika úmrtí
  - Statistika příčin smrti
-

A: Demografická statistika

UDÁLOSTI

- **Narození**
- **Úmrtí**
- **Svatba**
- **Rozvod**
- **Ukončení studia**
- **Změna bydliště**

PROCESY

- **Porodnost**
  - **Úmrtnost**
  - **Sňatečnost**
  - **Rozvodovost**
  - **Vzdělanost**
  - **Migrace**
-

A: Demografická statistika

- **Demografická statika**
  - **statistika stavu obyvatelstva**
    - velikost, struktura a rozmístění populace
- **Demografická dynamika**
  - **statistika pohybu (měny) obyvatelstva**
    - údaje o populačních procesech souvisejících s velikostí a složením populace
      - měna přirozená (porody a úmrtí)
      - měna mechanická (stěhování)
      - měna sociálně právní (sňatky, rozvody)

B: Statistiky nemocnosti

□ **Statistika pracovní neschopnosti**

- Krátkodobá (pracovní neschopnost)
- Dlouhodobá (invalidní důchody)

□ **Statistika hospitalizovaných**

- Příčiny hospitalizace
- Délka hospitalizace

□ **Statistika povinně hlášených nemocí**

- 72 přenosných + 17 hromadně se vyskytujících chorob
(infekční nemoci, TBC, pohlavní nemoci, nemoci z povolání, úrazy, vrozené vady, onkologická onemocnění...).
-

B: Statistiky nemocnosti

- Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize, 2. aktualizované vydání
  - **Klasifikace nemocí** (úrazů, vad, poruch, komplikací, léčebné péče atd.) **do kapitol, podkapitol a skupin.**
  - Umožňuje zaznamenávat a statisticky zpracovávat údaje o zdravotním stavu a zejména jejich srovnávání.
  - 22 kapitol, alfanumerické kódy pro jednotlivé diagnózy
-

- I. Některé infekční a parazitární nemoci .....
- II. Novotvary .....
- III. Nemoci krve, krvetvorných orgánů a některé poruchy týkající se mechanismu imunity .....
- IV. Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek .....
- V. Poruchy duševní a poruchy chování .....
- VI. Nemoci nervové soustavy .....
- VII. Nemoci oka a očních adnex .....
- VIII. Nemoci ucha a bradavkového výběžku .....
- IX. Nemoci oběhové soustavy .....
- X. Nemoci dýchací soustavy .....
- XI. Nemoci trávicí soustavy .....
- XII. Nemoci kůže a podkožního vaziva .....
- XIII. Nemoci svalové a kosterní soustavy a pojivové tkáně .....
- XIV. Nemoci močové a pohlavní soustavy .....
- XV. Těhotenství, porod a šestinedělí .....
- XVI. Některé stavy vzniklé v perinatálním období .....
- XVII. Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality .....
- XVIII. Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy nezařazené jinde .....
- XIX. Poranění, otravy a některé jiné následky vnějších příčin .....
- XX. Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti .....
- XXI. Faktory ovlivňující zdravotní stav a kontakt se zdravotnickými službami .....
- XXII. Kódy pro speciální účely .....

B: Statistiky nemocnosti

MKN-10: Příklad

- II. Kapitola: Novotvary (C00-D48)
    - ZN trávicího ústrojí (C15-C26)
      - ZN jícnu C15
      - C15.3: ZN horní třetina jícnu
-

B: Ukazatele zdravotního stavu založené na evidenci nemocí

Ukazatele frekvence

Incidence určité nemoci = počet nových případů dané nemoci ve sledovaném období na (1000, 10 000 nebo 100 000 obyvatel středního stavu).

Ukazatele struktury

Prevalence určité nemoci = podíl osob s danou nemocí na celkovém počtu obyvatel. V rutinních statistikách počítán obvykle k 31.12.

B: Ukazatele zdravotního stavu založené na evidenci nemocí

$$\text{Incidence} = \frac{\text{počet nových případů nemoci (v daném kalendářním roce)}}{\text{střední stav. obyv. (k 1. 7.)}} \times 10^k$$

$$\text{Prevalence} = \frac{\text{počet nemocných k 31. 12.}}{\text{počet obyvatel k 31. 12.}} \times 10^k$$

C: Statistika zemřelých

- ❑ **ÚMRTNOST (mortalita)** je široce užívaný indikátor zdraví.
  - ❑ Hlavním zdrojem informací o zemřelých je **List o prohlídce mrtvého**.
  - ❑ **Úmrtí** – *trvalé vymizení všech znaků života kdykoliv po narození živého plodu*
-

List o prohlídce mrtvého

- ❑ Statistika příčin smrti je důležitou součástí nejen demografické, ale především zdravotnické statistiky

  - ❑ ČR – údaje o zemřelém jsou zaznamenávány na **Listu o prohlídce mrtvého**
    - ❑ Vyplňován ohledávajícím lékařem na základě dostupných informací
    - ❑ Podklad pro matriku
    - ❑ Formulář z roku 1964 – plánuje se zavedení nového, který by odpovídal doporučením WHO
    - ❑ Administrativní část : jméno, rodné číslo, rodinný stav, vzdělání, bydliště, datum a místo úmrtí
    - ❑ Lékařská část – bezprostřední, zprostředkující a základní příčina smrti, údaje z pitvy, v případě vnější příčiny – okolnosti smrti
-

Pop. č. .... svazek ..... ročník .....

List o prohlídce mrtvého

Rok: .....

Ošetřovací číslo: .....

Číslo listu o prohlídce: .....

Číslo pitevního protokolu: .....

1. Jméno: ..... Příjmení: ..... roz.: .....
(Při změně jména nebo příjmení též jméno nebo příjmení dřívější)

2. Datum narození: ..... rodné číslo

--	--	--	--	--	--

 3. Pohlaví: .....

4. Rodinný stav: ..... 5. Státní příslušnost: ..... 6. Národnost: .....

7. a) Zaměstnání: ..... b) Zaměstnavatel: .....

c) Zdroj obživy: ..... 8. Nejvyšší ukončené vzdělání: .....

9. Rodiště: obec: ..... ulice, číslo: .....

okres: ..... kraj (u cizinců stát): .....

10. Bydliště: obec: ..... ulice, číslo: .....

(u novorozenců bydliště matčino)

okres: ..... kraj (u cizinců stát): .....

11. a) jméno a příjmení manžela (ky) i zemřelého (á): ..... roz.: .....

b) Datum narození manžela (ky): ..... pokud žije, rodné číslo:

--	--	--	--	--	--

12. Datum a místo uzavření manželství: .....

13. Jméno a příjmení otec: ..... pokud žije, rodné číslo:

--	--	--	--	--	--

rodičů zemřelého: ..... matka: ..... roz.: ..... pokud žije, rodné číslo:

--	--	--	--	--	--

14. Datum úmrtí: ..... 15. Jde o prohlídku mrtvé narozeného dítěte? Ano - ne

(den, měsíc, rok - hodina)

(nápadně zaškrtněte)

16. Místo úmrtí: ..... 17. Kde nastalo úmrtí? .....

(nálezu mrtvol)

(adresa)

(dome, v nemocnici, v léčebném ústavě, na ulici, při převozu apod.)

18. Kým, kde a od kdy byl zemřelý naposled léčen: .....

19. Příčina smrti (podle klinického nálezu)		Přibližná doba mezi začátkem onemocnění a smrtí	Znak Podrobného seznamu MKN
I.	Nemoc (stav), která(ý) přímo vedl(a) k smrti (bezprostřední příčina smrti)**)	a)	.....
	Předchozí příčiny , tj. chorobné stavy, jsou-li jaké, které způsobily stav uvedený pod a),	b)	.....
	prvotní příčina (základní nemoc, hlavní nemoc) se uvede nakonec pod c)	c)	.....
II.	Jiné závažné chorobné stavy nebo změny , spolupodmiňující smrt, které nebyly v příčinné souvislosti s nemocí nebo stavem uvedeným pod I. a)	.....	.....

***) To neznamená, že způsob smrti (např. : srdeční selhání, asténie, apod.), nýbrž nemoc , úraz nebo komplikaci, které způsobily smrt.

20. Šlo o přenosnou nemoc? Ano - ne	21. Šlo o nemoc z povolání? Ano - ne
22. Šlo o pracovní úraz, náhodný úraz, vraždu, sebevraždu?	
(zaškrtněte a uveďte mechanismus smrti, např. pád z výše, oběšení, přejetí vlakem, zabití zvířetem, přejetí traktorem apod.)	

Snímatelné ozdoby nebo protězy z drahých kovů .....

23. a) U dětí:

1. mrtvě narozených .....
2. zemřelých
  - do 1 roku: zralé - nezralé (zaškrtněte)
  - do 24 hodin po porodu: délka života v hod.:
  - do 15 let: rodiče manželé? Ano - ne (zaškrtněte)
  - Má matka výdělečné povolání a jaké?

b) U zemřelých žen: počet živě narozených dětí .....

Při narození váha v g: .....
délka v cm: .....

24. Návrh prohlížejího lékaře: .....

(návrh k pitvě, zdravotně bezpečnostní opatření, lhůta a způsob pohřbu)

V ..... dne .....

(místo prohlídky) (den, měsíc, rok - hodina prohlídky)

.....
 Razítko a podpis ošelfujícího lékaře

.....
 Razítko a podpis prohlížejího lékaře

25. Závěrečná diagnóza po provedení pitvy		Přibližná doba mezi začátkem onemocnění a smrtí	Znak Podrobného seznamu MKN
I.	Nemoc (stav), která(ý) přímo vedl(a) k smrti (bezprostřední příčina smrti)**	a)	.....
	Předchozí příčiny, tj. chorobné stavy, jsou-li jaké, které způsobily stav uvedený pod a),	b)	.....
	prvotní příčina (základní nemoc, hlavní nemoc) se uvede nakonec pod c)	c)	.....
II.	Jiné závažné chorobné stavy nebo změny, spolupodmiňující smrt, které nebyly v příčinné souvislosti s nemocí nebo stavem uvedeným pod I. a)	.....	.....

***) To neznamená způsob smrti (např. : srdeční selhání, asténie, apod.), nýbrž nemoc , úraz nebo komplikaci, které způsobily smrt.

20. Šlo o přenosnou nemoc? Ano - ne

21. Šlo o nemoc z povolání? Ano - ne

22. Šlo o pracovní úraz, náhodný úraz, vraždu, sebevraždu?

(zaškrtněte a uveďte mechanismus smrti, např. pád z výše, oběšení, přejetí vlakem, zabíjí zvířetem, přejetí traktorem apod.)

V ..... dne .....

(místo pitvy)

(den, měsíc, rok - hodina pitvy)

.....
Razítko a podpis pitvajících lékařů

C: Statistika příčin smrti a zemřelých

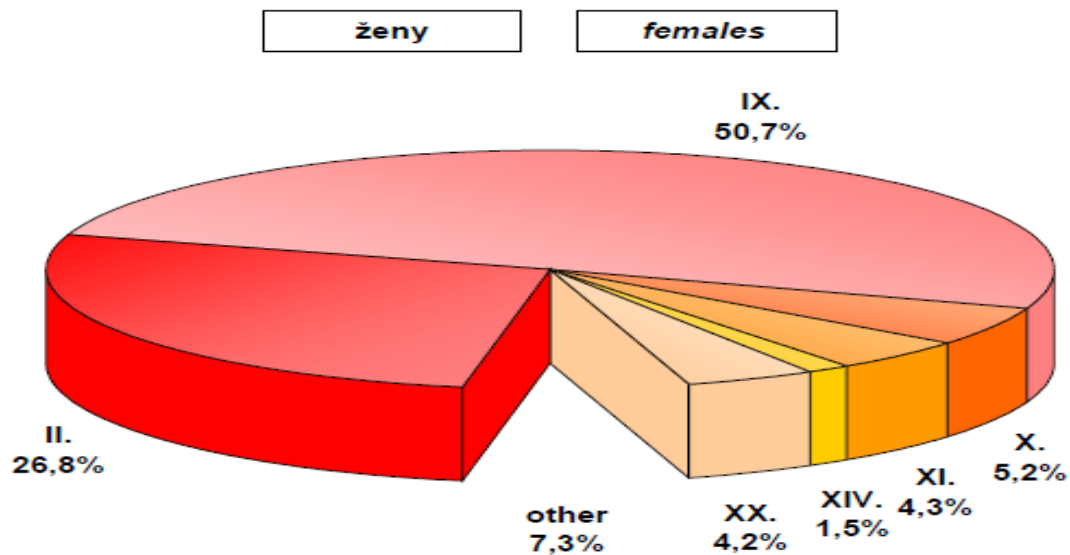
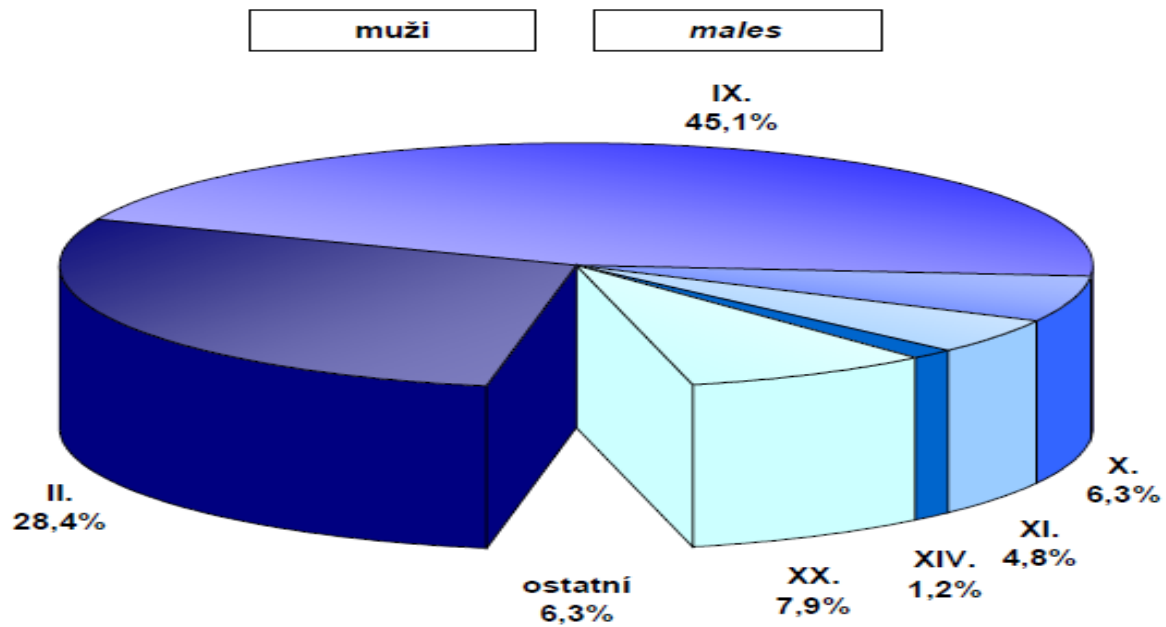
Přednosti:

- úmrtí je jev neopakovatelný, snadno a rychle rozpoznatelný
- úmrtí lze přesně časově určit
- dlouhodobé časové řady
- mezinárodní srovnání
- upřesnění příčiny smrti pitvou

Zápory:

- zachycuje pouze nemoci, které vedou ke smrti
- zkreslení (otázka spolehlivosti údajů a chyb)
- neznámá míra přesnosti (může se lišit podle místa či času)

Standardizovaná úmrtnost podle příčin smrti (MKN-10)
Standardized mortality rate by cause of death (ICD-10)

C: Ukazatele zdravotního stavu založené na evidenci zemřelých

---

1. Celková (hrubá) úmrtnost
  2. Specifická úmrtnost
  3. Kojenecká úmrtnost
  4. Standardizovaná úmrtnost
  5. Střední délka života (naděje dožití)
  6. Smrtnost (letalita)
-

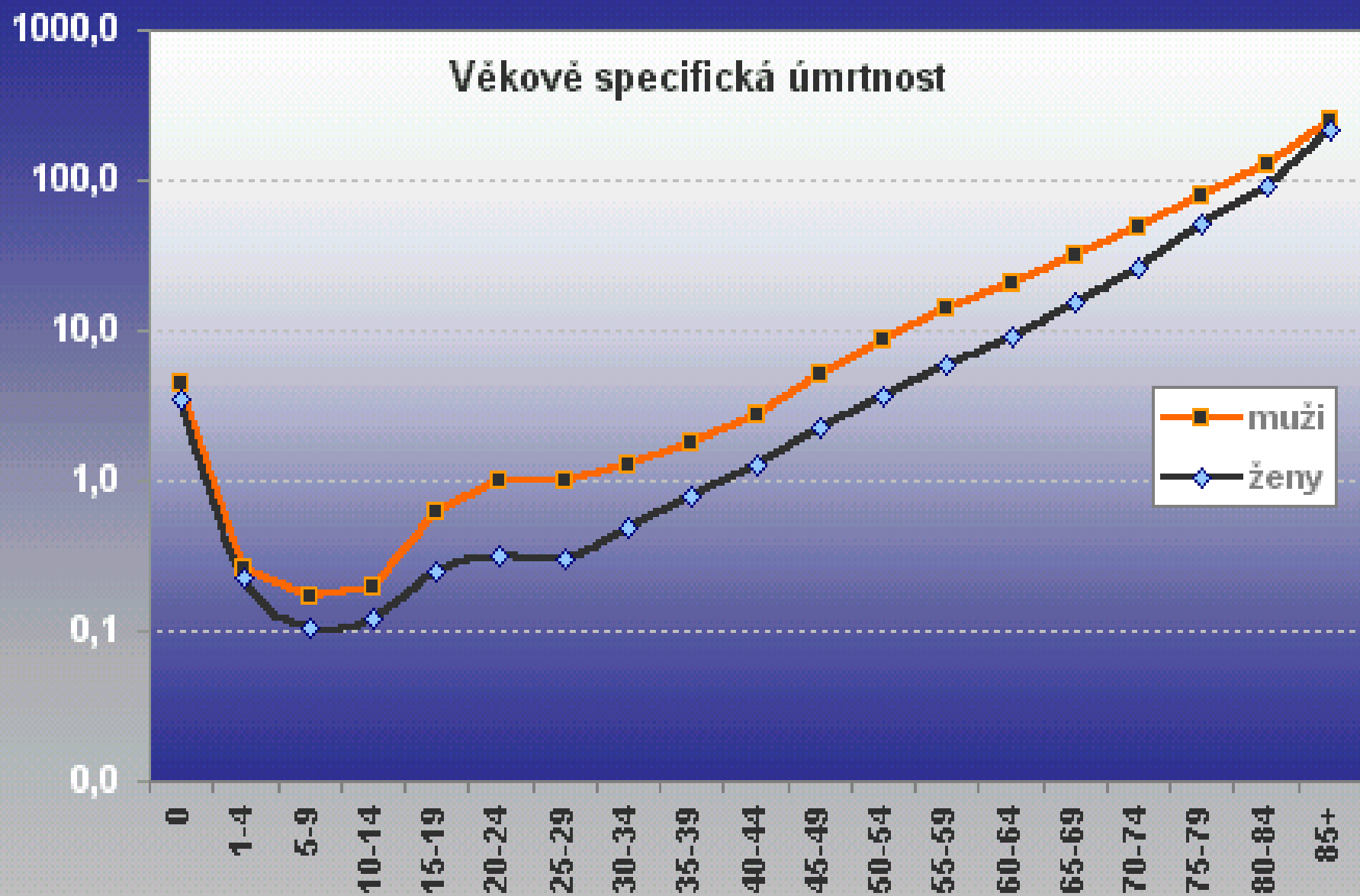
C: Ukazatele zdravotního stavu založené na evidenci zemřelých

---

- **Celková (hrubá) úmrtnost**
počet zemřelých / střední stav obyv. X 1000
(v určitém kalendářním roce)

  - **Specifická úmrtnost (úmrtnost v dané věkové kategorii)**
počet zemřelých ve věku x / stř. stav obyv. ve věku x X 1000
(v určitém kalendářním roce)
-

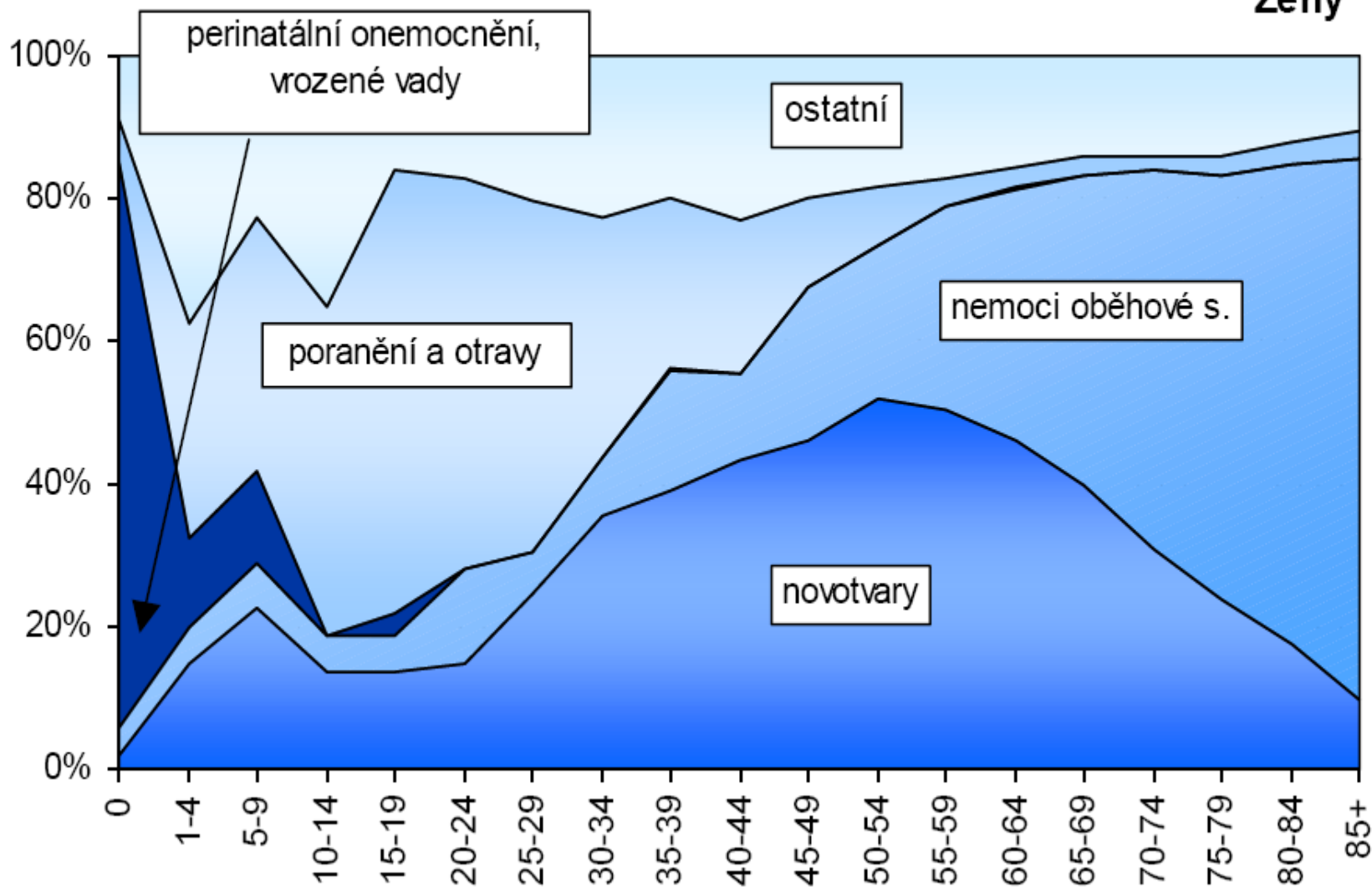

Věkově specifická úmrtnost

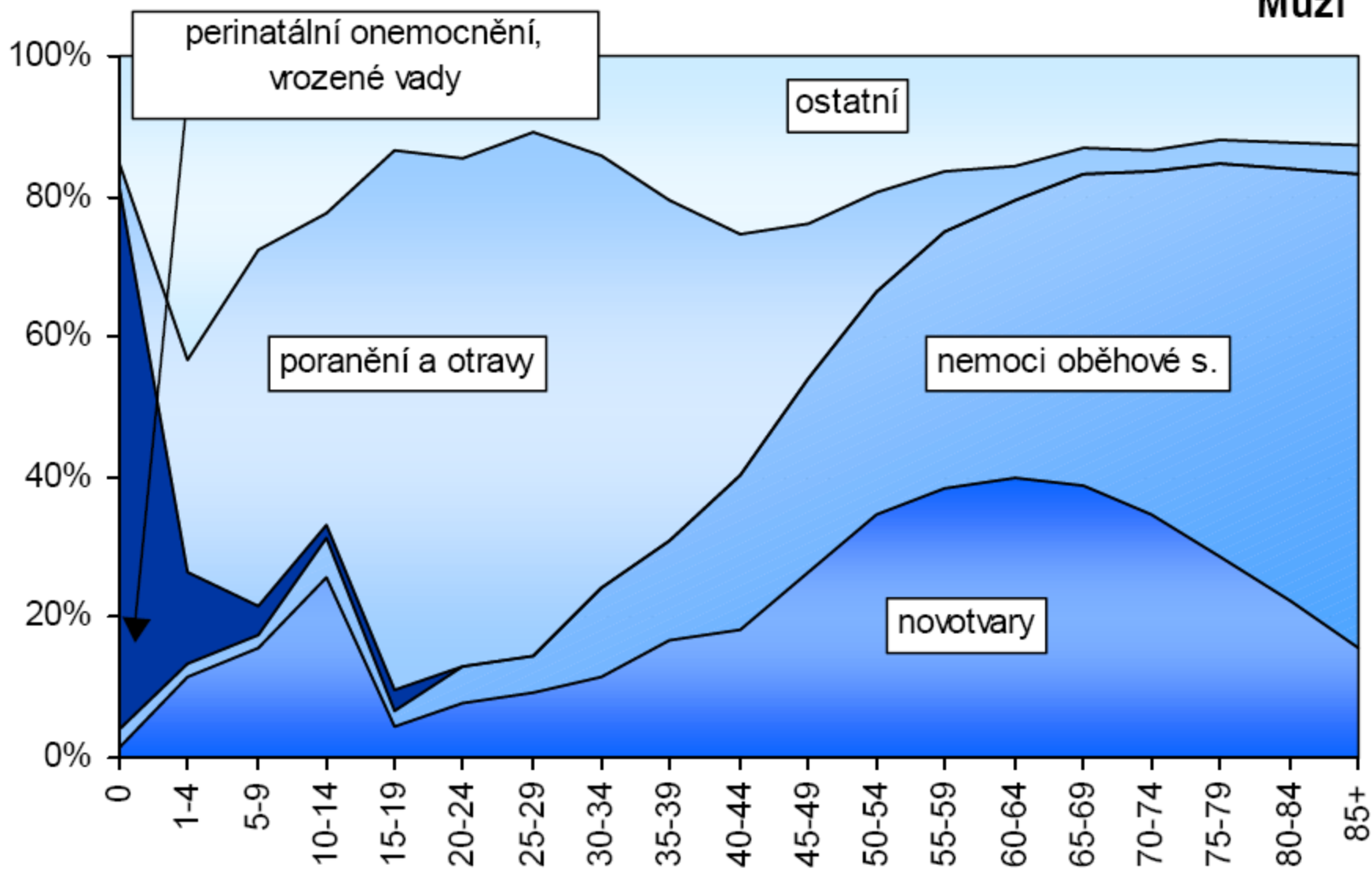

Struktura specifických úmrtostí rok 2002

Ženy

Muži

C: Ukazatele zdravotního stavu založené na evidenci zemřelých

---

□ Kojenecká úmrtnost

počet zemřelých do 1 roku / počet živě nar. X 1000 (‰)

výstižný ukazatel zdravotního stavu i socioekonomických poměrů v dané společnosti

KÚ (r. 2010) = 2,7 ‰

Další ukazatel úmrtnosti kolem porodu

poporodní (do 3 dnů)

časná (do 7 dnů)

novorozenecká (0-27 dní)

→ *endogenní* příčiny – poruchy, se kterými se dítě narodilo nebo ke kterým dojde během porodu (VVV), lze ji jen málo ovlivnit

ponovorozenecká (28-365 dní)

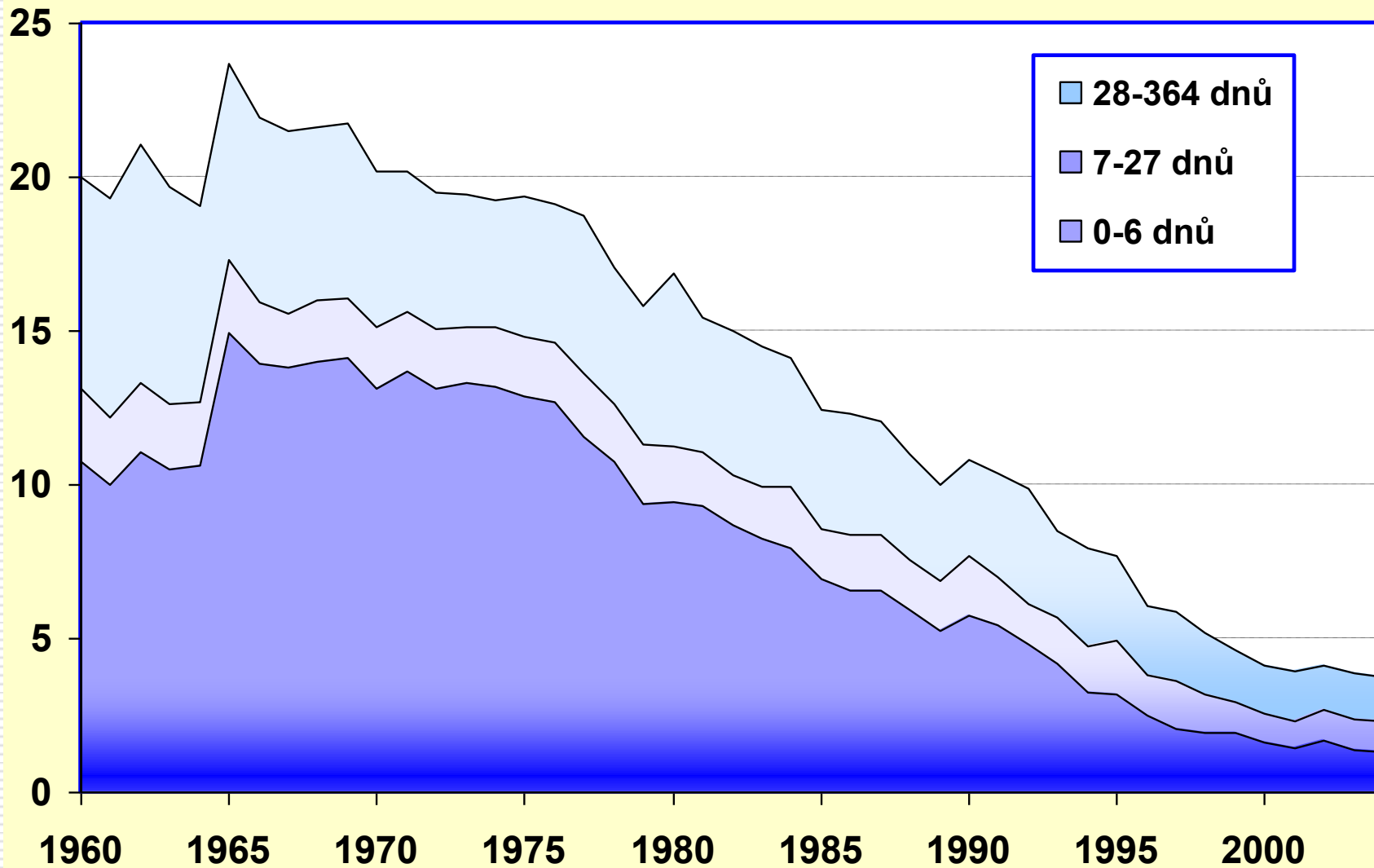
→ *exogenní* příčiny – poruchy, k nimž dochází po narození (výživa, hygiena, úroveň zdravotní péče, prostředí... životní a kulturní úroveň rodičů, jejich vzdělání)

perinatální (součet mrtvě narozených a zemřelých do 7 dnů života na 1000 všech narozených))

Vývoj úmrtnosti dětí ve věku do 1 roku

na 1 000 živě narozených

C: Ukazatele zdravotního stavu založené na evidenci zemřelých

---

□ Standardizovaná úmrtnost

- užitečná pro srovnání úmrtnosti v populacích s rozdílnou věkovou strukturou
- *skutečná úmrtí ve studované populaci / očekávaná úmrtí ve studované populaci * 100*

□ Střední délka života (naděje dožití)

- vyjadřuje *průměrný počet roků, který má naději ještě prožít osoba právě x-letá*
  - počítá se z úmrtnostních tabulek
-

C: Ukazatele zdravotního stavu založené na evidenci zemřelých

---

☐ Smrtnost (letalita)

počet úmrtí na určitou nemoc / výchozí počet nemocných * 100

- poměr počtu zemřelých na dané onemocnění k celkovému počtu onemocnělých touto chorobou, vyjadřuje se v %
- při posuzování závažnosti nemoci nebo úspěšnosti léčby

Úmrtnost vystihuje, *jak často dochází k úmrtí na určitou nemoc v populaci, smrtnost pak, jaká část ze všech nemocných, kteří trpí určitou nemocí, na ni zemře.*

Např. tetanus má vysokou smrtnost – až 50 %, ale minimální úmrtnost při malém počtu případů onemocnění, u IM je tomu naopak.

Děkuji za pozornost
